

Gender diversity towards single-sex family formation in Thai society

Pornpiroon Chalachai^{1*} and Rukchanok Chumnanmak²

¹ *Master of Arts students in Interdisciplinary Social Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand*

² *Lecturer, Sociology and Anthropology Group, Social Sciences Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand*

* *Corresponding author. E-mail: pornpiroon.ch@kkumail.com*

ABSTRACT

This article aims to study the impact of Gender diversity towards Same-Sex Family Formation in Thai Society: The Necessity of Same-Sex Marriage Legislation and the Impact on the Lives of Same-Sex Couples in Thai Society, and analyzes the issues and limitations of sexual diversity to the coexistence of same-sex couples in Thai society, as well as the necessity of same-sex marriage legislation. It examines the changes in the living arrangements of same-sex couples due to the legal recognition of same-sex marriage. The article finds that same-sex marriage legislation, which is the result of social movements and ongoing legal reforms, is crucial in addressing the challenges faced by same-sex couples. The limitations stemming from gender and sex classification are central to restricting rights. Three key conclusions can be drawn: 1) gender classification affects rights in the legal system. 2) gender classification reflects the reproduction of a binary 3) gender system or the belief that only heterosexual couples (male and female) are eligible for marriage. gender classification affects access to rights and welfare, which impacts the daily lives of same-sex couples due to the segregation of legal rights based on gender classification. These limitations create significant obstacles for same-sex couples in gaining equal rights and recognition. Social movements reflect the struggles of sexual minorities fighting for equality in same-sex marriage laws. The ongoing changes in legislation highlight the restrictions and conditions that impact the coexistence of same-sex couples. However, societal acceptance remains influenced by cultural values and individual attitudes toward same-sex couples, which the legal recognition of same-sex marriage alone cannot alter.

Keywords: Sexual Diversity, Same-Sex Family Formation, Same-Sex Marriage Law

ความหลากหลายทางเพศต่อการสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวในสังคมไทย

พรพิรุณ ชลาชัย^{1*} และ รักชนก ชำนาญมาก²

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสหวิทยาการสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

² อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สาขาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: pornpiroon.ch@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายทางเพศต่อการสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวกันในสังคมไทย ถึงความจำเป็นต่อการมีกฎหมายสมรสระหว่างเพศเดียวกัน และการเปลี่ยนแปลงต่อการใช้ชีวิตร่วมกันของคู่รัก ความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย จากกฎหมายการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน และวิเคราะห์ถึงปัญหา และข้อจำกัดของความหลากหลายทางเพศต่อการดำรงชีวิตร่วมกันของคู่รักความหลากหลายทางเพศต่อสังคมไทย ตลอดจนการมีกฎหมายการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน พบว่ากฎหมายการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน ที่เกิดจากการเคลื่อนไหวทางสังคม และมีการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายเรื่อยมา พบว่าข้อจำกัดด้วยเหตุแห่งเพศ และการจำแนกเพศคือหลักการสำคัญในการจำกัดสิทธิ์จากการศึกษาสามารถสรุปได้ 3 ประการ 1) การจำแนกเรื่องเพศมีผลต่อสิทธิในระบบกฎหมาย 2) การจำแนกเรื่องเพศสะท้อนให้เห็นถึงการผลิตซ้ำในระบบความเชื่อแบบสองเพศ หรือความรักต่างเพศระหว่างชายและหญิงเท่านั้นที่สามารถจดทะเบียนสมรสได้ 3) การจำแนกเพศมีผลต่อการได้รับสิทธิและสวัสดิการ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการใช้ชีวิตคู่ระหว่างเพศเดียวกันเมื่อมีการแบ่งแยกกฎหมายการได้รับสิทธิต่าง ๆ ในฐานะเป็นคู่รักเพศเดียวกันจึงมีข้อจำกัดที่สำคัญหลายประการ การเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นผลสะท้อนการต่อสู้ของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจากความไม่เสมอภาคต่อกฎหมายการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทำให้เห็นถึงข้อจำกัด และเงื่อนไขที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตร่วมกันของคู่รักเพศเดียวกัน อย่างไรก็ตามการยอมรับในสังคมนั้นยังมีเรื่องของความเชื่อค่านิยมทางสังคม รวมถึงทัศนคติของปัจเจกบุคคลที่มีต่อคู่รักความหลากหลายทางเพศนั้น เป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายการสมรสระหว่างเพศเดียวกันไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความเชื่อ และทัศนคติเหล่านั้นได้

คำสำคัญ: ความหลากหลายทางเพศ, การสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวกัน, กฎหมายการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

การสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวกันของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ มีข้อจำกัด และเกิดข้อเปรียบเทียบที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยตลอดหลายปีที่ผ่านมา ทำให้เกิดข้อถกเถียงต่อการใช้กฎหมายการสมรสระหว่างเพศเดียวกันของคู่รักความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการสำคัญของกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่มีตัวแทนจากหลายเครือข่ายทางสังคม รวมถึงกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้ออกมามีส่วนร่วมต่อการขับเคลื่อนด้านนโยบายความเท่าเทียมทางเพศ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการแก้ไขกฎหมายการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน ซึ่งมีภาครัฐ องค์กร และเครือข่ายทางสังคม ซึ่งความหลากหลายทางเพศต่อการสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวกัน ยังไม่ได้บัญญัติถึงความเป็นบุคคลที่เป็นผู้ใช้กฎหมายร่วมกัน ซึ่งในขณะนั้นใช้คำว่า ชายและหญิง เป็นสาระสำคัญต่อการจดทะเบียนสมรสระหว่างคู่รักต่างเพศ หากมองย้อนไปในประวัติศาสตร์ของการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเทศไทยเริ่มมีการ “ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต” สาระสำคัญเพื่อให้สิทธิขั้นพื้นฐานต่อคู่รักเพศเดียวกันครั้งแรก แต่สิทธิของคู่ชีวิตยังไม่ครอบคลุมเท่ากับคู่สมรส (ประภาสิริ สุริวงษ์ และคณะ, 2565) และได้มีการเคลื่อนไหวต่อสมรสเท่าเทียม เพื่อเรียกร้องให้แก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้เป็น “บุคคล” กับ “บุคคลจนประสบความสำเร็จต่อการมีกฎหมายสมรสระหว่างเพศเดียวกันในปัจจุบัน

ในสังคม ความคิด ความเชื่อศาสนา จารีตประเพณี รวมไปถึงสถาบันต่าง ๆ ที่อยู่ในสังคมล้วนเป็นองค์ประกอบหนึ่งต่อชุดความหมายของความเป็นเพศที่มีอยู่ในสังคม ในแต่ละสังคมมนุษย์ที่อยู่ภายใต้วัฒนธรรมที่หลากหลายล้วนมีความเหมือน และแตกต่างออกไป ในบางสังคมวัฒนธรรมมีข้อจำกัดเคร่งครัดต่อการดำรงไว้ซึ่งความเชื่อตามหลักการสำคัญของสังคมนั้น บางอย่างถือเป็นการกระทำผิดต่อสิ่งที่สังคมยอมรับนับถือ ตามความเชื่อ ประวัติศาสตร์ของสังคม (พิรภัทร ฉัตรพิบูลย์, ภูเวียง หัวเวียง และวีระนุช แยมยิม, 2567) ในขณะเดียวกันบางสังคมเปิดกว้างต่อความหลากหลายที่อยู่ร่วมกันในสังคม การเปิดเผยตัวตนของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในแต่ละสังคมจึงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถทำได้ทั้งหมด ในทางกลับกันต้องทำให้ผู้อื่นยอมรับในตัวตน และมีวิธีเพื่อยู่ร่วมกับสังคมนั้นเพื่อไม่ให้ตัวตนถูกกดทับ รวมไปถึงการสร้างกรอบครีวระหว่างเพศเดียวกัน ที่มักถูกแบ่งแยกออกจากสังคมส่วนใหญ่ เพราะยังถูกมองว่าแตกต่างไปจากความรักของผู้คนทั่วไป ด้วยอำนาจทางสังคมนั้นตามที่ฟูโกต์เรียกว่า “ฐานคติแบบกดทับ” (Repressive) (Foucault, M., 1980)

ดังนั้นบทความนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์การสร้างกรอบครีวระหว่างเพศเดียวกัน ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย และทำให้สังคมนยอมรับการมีอยู่ของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศ ข้อถกเถียงในสังคมต่อกฎหมายการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน จากเอกสาร งานวิจัย บทความวิชาการ และปรากฏการณ์ทางสังคม เพื่อมองเห็นถึงข้อจำกัดมิติทางสังคม ที่เชื่อมโยงกับกฎเกณฑ์ทางสังคมในปัจจุบัน ต่อการสร้างกรอบครีวระหว่างเพศเดียวกันและข้อจำกัดด้วยเหตุแห่งเพศ และการจำแนกเพศคือหลักการสำคัญต่อการมีกฎหมายสมรสระหว่างเพศเดียวกัน

แนวคิดเรื่องเพศสภาพ และความหลากหลายทางเพศ

เพศสภาพ ถูกสร้างขึ้นในกระแสดรีนิยมที่ถูกพัฒนามาจากฐานคิดในทฤษฎีประกอบสร้างทางสังคม (Social constructionist Theory) ซึ่งมีโนทัศน์ของ “เพศสภาพ” ส่งผลให้เกิดการบูรณาการของฐานความคิดที่นำไปใช้ศึกษาในประเด็นผู้ชายและผู้หญิง ไปสู่การพัฒนาในระยะต่อมา แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางสังคมของบุคคลที่สามารถมองเห็นถึงความเป็นชายและความเป็นหญิงได้ ความหลากหลายทางเพศนั้นแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สังคมให้คุณค่าทางความหมาย ความคาดหวังของผู้คนให้เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคม ความเชื่อ รวมถึงการปฏิบัติตามจารีตประเพณีทางสังคมนั้น ๆ อัตลักษณ์ของเพศสภาพจึงมีความเกี่ยวเนื่องกันในทางประวัติศาสตร์ทางสังคม เป็นตัวกำหนดและควบคุมสังคมนั้น หากมองถึงการแยกเพศในสังคมมนุษย์ ฐานคติความเชื่อที่ว่ามนุษย์นั้นมีเพียงสองเพศคือชายและหญิงเพียงเท่านั้น เมื่อใดที่เกิดลักษณะบ่งชี้ถึงความแตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม ที่ออกมาจากพฤติกรรม หรืออัตลักษณ์ทางเพศ ทำให้การจำแนกเพศในสังคมมนุษย์ เกิดการตีความถึงสถานะการเป็นมนุษย์ตาม “ธรรมชาติ” ที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับ และกลายเป็นค่านิยมที่สังคมนยอมรับอย่างกว้างขวาง (สมชาย ปรีชาศิลป์กุล, 2556)

ความหลากหลายทางเพศภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง อธิบายถึงความเป็นชายและความเป็นหญิงนั้น ว่าไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ความเชื่อสังคม วัฒนธรรมคือ สิ่งที่หล่อหลอมให้มนุษย์สร้าง อัตลักษณ์ทางเพศ การทำความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ คือ การทำความเข้าใจบริบทของความสัมพันธ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การมองเรื่องเพศ จะต้องทำความเข้าใจความหมายที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนเพื่อให้มองเห็น “เงื่อนไข” ออกจาก “พฤติกรรม” การจำแนกเพศ และตีตราให้มนุษย์ออกเป็นชนชั้นทางสังคมทางเพศที่ต่างกัน ล้วนเป็นเรื่องทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งถูกสร้างจาก “ความรู้” ที่ก่อขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ, 2563)

การสมรสระหว่างเพศเดียวกันนั้น ยังมีข้อจำกัดด้วยเหตุแห่งเพศ และการจำแนกเพศที่มีอยู่ในระบบกฎหมาย เมื่อวิเคราะห์ผ่านประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความเชื่อ เป็นตัวกำหนดและกำกับเสมอ บริบทของความสัมพันธ์สังคมนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการดำรงไว้ซึ่งชุดความรู้ที่อยู่กับสังคมนั้น หากมองการสมรสของสังคมไทยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติไว้ด้วยคำว่า “ชาย” และ “หญิง” จึงทำให้ไม่ครอบคลุมถึงสิทธิการสมรสให้ทุกคน เมื่อบุคคลนั้นจะต้องเป็นชาย และเป็นหญิง ที่สามารถจดทะเบียนสมรสกัน งานเขียนของฟูโกในหนังสือ The History of Sexuality Vol.1 An Introduction (1976) อธิบายถึงความเป็นเพศว่าไม่ได้เป็นเรื่องของธรรมชาติ แต่เป็น

เพศอันเกี่ยวกับฐานคติทางความคิดของสังคมยุคหนึ่งทางประวัติศาสตร์ สิ่งนี้ทำให้มองเห็นถึงความสัมพันธ์ของอำนาจและความรู้ (Foucault, 1985) รวมถึงตัวตนของมนุษย์ โดยฟูโกต์ อธิบายว่า ตัวตนของมนุษย์นั้นไม่ได้มีเพียงหลักการเดียวที่อยู่ภายใต้ของสังคมหนึ่ง ตัวตนของมนุษย์อาจจะถูกกำกับและควบคุมอยู่ ยกตัวอย่าง หากสังคมนั้นมีจารีตประเพณีความเชื่อต่อเรื่องเพศว่าการกำหนดเพศให้มองจากสรีระร่างกายเป็นเกณฑ์ในการกำหนดความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ (ศศิพิมพ์ ภูระหงษ์, ศิริพร ภักดีมาสุก, 2566) การจำแนกเพศในสังคมนั้นจึงถือว่าการเกิดจากธรรมชาติที่ให้มีเพียงสองเพศหรือการที่สังคมนั้นได้มองเรื่องเพศแบบ “ฐานคติแบบกดทับ” (Repressive) (Foucault, M., 1980) โดยการปลูกฝังแนวคิดในรูปแบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) ที่มีการเหมารวมทางเพศ (gender Stereotype) ในการแบ่งแยกเรื่องเพศ จึงทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศต่อกันในเรื่องบทบาทของสตรีเพศ และการเลือกปฏิบัติต่อกันในกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (ณัฐธัญญา เหล็กกล้า, 2564)

ดังนั้น แม้ความเป็นเพศที่ในทางสังคมไม่ได้มีหลักการตายตัวว่า สังคมนั้นต้องมีเพียงสองเพศคือ ชายและหญิง หากแต่บริบทของสังคมในแต่ละสังคมต้องมองถึงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของ “เงื่อนไข” และ “พฤติกรรม” การจำแนกเพศในสังคม การสมรสระหว่างเพศเดียวกันในสังคมไทยหากมองในมุมมองนิติศาสตร์ จะเห็นถึงเงื่อนไขแห่งกฎหมายการสมรสระบบความรู้ที่สอดแทรกผ่านบทบัญญัติทางกฎหมาย หากศึกษาทางประวัติศาสตร์ความเชื่อจะพบว่า การจำแนกเพศไม่ได้เกิดจากความเป็นธรรมชาติของเพศ แต่เป็นจารีตประเพณี ที่กฎหมายได้สืบต่อกันมาในสังคม และมีความเสียเปรียบต่อคู่รักเพศเดียวกัน ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เพศสภาพ : การสมรส

เพศสภาพ : การสมรสระบบสองเพศ		เพศสภาพ : การสมรสระหว่างเพศเดียวกัน
ความเป็นชาย	ความเป็นหญิง	บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (บุคคล)
สามี	ภรรยา	ข้อจำกัดเรื่องสิทธิในการระบุตัวตน (คำนำหน้านาม) (ผู้หมั้น, ผู้รับหมั้น) (คู่สมรส)
คู่สมรส		
มีความผูกพันทางกฎหมายระหว่างคู่สมรส		มีความผูกพันทางกฎหมายบางประการ
ความสัมพันธ์แบบผัวเดียวเมียเดียว		ความสัมพันธ์แบบผัวเดียวเมียเดียว
มีการสืบเผ่าพันธุ์ตามธรรมชาติ (รับบุตรบุญธรรม) (การใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์, อัมบิอุ)		ข้อจำกัดในการเป็นทายาทโดยชอบธรรมเพราะไม่ใช้การจดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
		ข้อจำกัดในการการใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์(อัมบิอุ)
กำหนดบทบาทหน้าที่จากความเป็นเพศ		ไม่มีการกำหนดแน่ชัด

ที่มา: พัฒนาโดยผู้เขียน

ความหลากหลายทางเพศต่อการสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวกัน

การสร้างครอบครัวของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ที่มีคู่รักเพศเดียวกันมีข้อจำกัดด้วยแห่งเพศ และการจำแนกเพศที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขทางสังคม เพราะสังคมแยกความเป็นเพศจากสรีระร่างกายที่อยู่ภายใต้การยึดติดไว้กับเงื่อนไขทางสังคม (เพ็ญพรรณ เพ็ญฟูลอย, 2562) เนื่องจากการสมรสของการสร้างครอบครัวนั้น สังคมมองว่ามนุษย์นั้นต้องดำรงไว้ซึ่งเผ่าพันธุ์ตนเอง จึงทำให้ความเป็นชายหญิงถูกตั้งไว้ซึ่งความเป็นธรรมชาติของการมีทายาทเพื่อสืบสกุล ตามจารีตประเพณี ความเชื่อ เป็นการอธิบายในเรื่องของระบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) เป็นสิ่งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้เรื่องเพศนั้นเป็นเรื่องที่ผู้ชายยังเป็นแกนกลางในสังคมภายใต้ความสัมพันธ์ของรักต่างเพศ (compulsory heterosexuality)

ถึงอย่างนั้นแม้เกิดการเปลี่ยนผ่านทางสังคม ความหลากหลายทางเพศเริ่มถูกกล่าวถึง และยอมรับมากขึ้น รวมไปถึงการสมรสระหว่างเพศเดียวกันถูกหยิบยกขึ้นมาเผยแพร่ผ่านกระบวนการทางความรู้ และถ่ายทอดผ่านประสบการณ์ชีวิต

งานศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติต่อความหลากหลายทางเพศในสังคม รวมถึงการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน ยกตัวอย่างการศึกษาของ เพ็ชรรัตน์ ไสยสมบัติ (2564) ศึกษาทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อการสมรสเพศเดียวกัน พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อการให้มีกฎหมายเพื่อรับรองการสมรส หรือรับรองการใช้ชีวิตคู่อย่างถูกต้องตามกฎหมายของคู่รักเพศเดียวกันในประเทศไทย เหตุผลสำคัญที่ได้จากทัศนคติของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเยาวชน เห็นว่า “ทุกคนไม่ว่าจะเป็นเพศใดก็ตามควรมีสติเท่าเทียมกัน และหากมีกฎหมายรับรองออกมาควรเป็นกฎหมายเพื่อให้จดทะเบียนสมรส มากกว่ากฎหมายที่สามารถจดทะเบียนเป็นคู่ชีวิต” สอดคล้องกับงานศึกษาของ เทิดเกียรติภณณ์ แสงมณีจิรนนเดชา, 2563 ศึกษาความเสมอภาคของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศพบว่า สังคมไทยเปิดกว้าง และมีทัศนคติในการยอมรับการมีตัวตนของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น จึงเป็นโอกาสของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ที่มีคู่รักเพศเดียวกันสามารถสมรส และรับรองบุตรได้ หากต้องการสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวกัน การศึกษาทั้งสองงานทำให้เห็นถึงการยอมรับตัวตนของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายมากขึ้นในสังคมไทย หากมองในมุมทางสังคมวิทยาจะเห็นว่า สังคม และวัฒนธรรมหนึ่งอาจมีความเชื่อเดิมที่ยึดโยงความเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมนั้นให้คงอยู่ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้หมายความว่าผู้คนในสังคมจะมีทัศนคติแบบเดียวกันทั้งหมด เพราะหลักการและเหตุผลของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน รวมถึงความรู้ที่ได้รับจากบุคคลรอบข้าง หรือสังคมที่อยู่

หากมองย้อนไปในทางประวัติศาสตร์ บริบทสังคม ความเป็นเพศไม่ได้ถูกกำหนดด้วยสรีระร่างกาย หากแต่ถูกสร้างขึ้นจาก ความรู้ หรือ วาทกรรม ของผู้คนในสังคมที่มองว่าเรื่องเพศเป็นเรื่อง ปกติ หรือ ผิดปกติ และสร้างกรอบที่ว่าเพศโดยธรรมชาตินั้นมีเพียงเพศชายและเพศหญิงตามเพศสรีระ ทำให้การสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวกันสามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมที่เปิดกว้าง แต่ไม่สามารถรับสิทธิและเสรีภาพในการใช้ชีวิต ในฐานะเป็นคู่สมรสได้ เพราะในทางกฎหมายไม่ได้ให้สิทธิคู่รักที่มีค่านามานานเหมือนกันสามารถจดทะเบียนสมรสได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อเกิดความไม่เท่าเทียมขึ้นทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมต่อกฎหมายการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน และพบว่าข้อจำกัดด้วยเหตุแห่งเพศและการจำแนกเพศคือหลักการสำคัญในการจำกัดสิทธิจากการศึกษาสามารถสรุปได้ 3 ประการ ดังนี้

1) การจำแนกเรื่องเพศมีผลต่อสิทธิในระบบกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยเฉพาะกฎหมายครอบครัว เป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตคู่ของคู่รักเพศเดียวกัน เพราะการสมรสที่ได้รับการยอมรับในระบบกฎหมายไทยคือระบบการสมรสแบบรักต่างเพศคือชาย และหญิง ที่เป็นคำที่กฎหมายบัญญัติใช้ในทุกฉบับต่อเพศ และในทางสังคมการยอมรับความหลากหลายทางเพศนั้นล้วนเกิดจากความเข้าใจ และจิตสำนึกภายในตัวบุคคล เมื่อวิเคราะห์ผ่านความเป็นสังคม แม้จะโอบรับความหลากหลายทางเพศมากขึ้น แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้านที่ยังคงเป็นปัญหาต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ แม้เพศจะมีความสับสนไหลตามเงื่อนไขทางสังคมในยุคสมัยนั้นของการมีปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงของผู้คนในสังคม (Michel Foucault, 2554) สิ่งเหล่านี้ก็กลับทำให้เห็นถึงข้อจำกัดที่อยู่ในความสัมพันธ์นั้น โดยเฉพาะบุคคลที่มีคู่รักเพศเดียวกัน

2) การจำแนกเรื่องเพศคือ การแบ่งเพศแบบรักต่างเพศสะท้อนให้เห็นถึงการผลิตซ้ำในระบบความเชื่อแบบสองเพศหรือความรักต่างเพศระหว่างชายและหญิงเท่านั้นที่สามารถจดทะเบียนสมรสได้ นอกจากกฎหมายจะแบ่งแยกความเป็นเพศแล้ว ยังยึดอยู่กับแนวทางปฏิบัติที่มีอยู่มาอย่างยาวนานภายใต้อำนาจการปกครอง และนิติบัญญัติ นอกจากนี้ในสังคมไทยปัจจุบันแม้จะยอมรับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมากกว่ายุคที่ผ่านมา ในทางกลับกันต้องเผชิญกับการพิสูจน์ตัวตนเพื่อสร้างพื้นที่การแสดงออกทางอัตลักษณ์ของตนเองในสังคม ซึ่งสิทธินั้นจะอยู่กับบุคคลทุกคนตั้งแต่ กำเนิดจะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายทุกคน หากแต่ความเป็นเพศที่หลากหลายในสังคมกลับสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นสังคมที่ยังมีการผลิตซ้ำสิ่งเหล่านี้มาเรื่อย ๆ แม้จะมีการเพิ่มกฎหมายเพื่อสิทธิและเสรีภาพความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น แต่กฎหมายหลักที่ใช้ทั่วไปในสังคมยังคงดำรงซึ่งความทับซ้อนในทางกฎหมาย รวมไปถึงอคติเชิงซ้อนทางสังคม ที่มีการเลือกปฏิบัติในสังคม และกดทับกันอีกที

3) การจำแนกเพศมีผลต่อการได้รับสิทธิและสวัสดิการ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการใช้ชีวิตคู่ระหว่างเพศเดียวกันเมื่อมีการแบ่งแยกกฎหมายการได้รับสิทธิต่าง ๆ ในฐานะเป็นคู่รักเพศเดียวกันจึงมีข้อจำกัดที่สำคัญหลายประการ ปัญหาจากอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในกฎหมายการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน รวมถึงการรับรองสถานะของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศต่อกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกัน อาจกล่าวได้ว่าการดำรงอยู่ของ

บรรทัดฐานทางสังคมแบบรักต่างเพศยังมีอิทธิพลอยู่ในสังคมไทย (กล้าปราบโจร, ณรงค์ศักดิ์, 2562). หากจะเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเท่าเทียมในการสร้างครอบครัวของคู่รักเพศเดียวกันนั้น ต้องรื้อถอนการประกอบสร้างทางสังคมที่ยังคงมีอยู่ในสังคม แทรกซึมผ่านกระบวนการทางความคิด และความรู้ รวมถึงปรับโครงสร้างทางกฎหมาย

ความหลากหลายทางเพศต่อการสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวกันในสังคมไทย

การสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวกันในสังคมไทยจึงมี 3 ประเด็นหลักที่ผู้เขียนนำมาวิเคราะห์ คือ 1) การจำแนกเรื่องเพศมีผลต่อสิทธิในระบบกฎหมาย 2) การจำแนกเรื่องเพศคือ การแบ่งเพศแบบรักต่างเพศสะท้อนให้เห็นถึงการผลิตซ้ำในระบบความเชื่อแบบสองเพศ หรือความรักต่างเพศระหว่างชายและหญิงเท่านั้นที่สามารถจดทะเบียนสมรสได้ และ 3) การจำแนกเพศมีผลต่อการได้รับสิทธิและสวัสดิการ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการใช้ชีวิตคู่ระหว่างเพศเดียวกันเมื่อมีการแบ่งแยกกฎหมายการได้รับสิทธิต่าง ๆ ในฐานะเป็นคู่รักเพศเดียวกันจึงมีข้อจำกัดที่สำคัญหลายประการ โดยหลักการสำคัญคือการมีการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมนั้นเกิดขึ้นจากประวัติศาสตร์ทางสังคม การคิดและถ่ายทอดสิ่งนั้นจากการสร้างชุดความรู้ผ่านวาทกรรม หรือวิถีทางเพศเหล่านั้นอาจมาจากเอกชน รัฐ จนถูกถ่ายทอดผ่านสถาบันต่าง ๆ โรงพยาบาล สถานศึกษา และความรู้จากงานวิชาการ โดยเฉพาะการแพทย์ที่มีอำนาจในการตัดสินว่าสิ่งไหนคือเรื่อง “ปกติ” และสิ่งไหนคือเรื่อง “ผิดปกติ” ในสังคมยุคแรกเริ่ม (Jackson, P. A., 2004) ทำให้สังคมเชื่อว่าความรักระหว่างเพศเดียวกันนั้น “ผิดวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม” ยกตัวอย่างงานของ สรวิศ ชัยนาม, (2562) เรื่องข้อถกเถียงทางการเมืองในประเด็นการแต่งงานของคนรักเพศเดียวกันในแคนาดา เมื่อนำมาวิเคราะห์ผ่าน บริบทสังคมไทยเห็นได้ว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมที่ผ่านมาได้ตีความ และหยิบยกเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยการทำให้ผู้คนในสังคมเล็งเห็นถึงความเท่าเทียมระหว่างมนุษย์ด้วยกันมากกว่าการมองว่าเป็นเพศไหน และนำข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องเนื่องด้านการสมรส และการสร้างครอบครัว ผ่านวาทกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นความรู้ ในขณะที่ความแตกต่างจากบริบทสังคม วัฒนธรรม การเมือง ในประเทศไทยมีความประณีประนอมมากกว่า

ข้อถกเถียงของการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน อันเกิดขึ้นในสังคมจากการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศต่อกฎหมายการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน ทำให้เกิดผลการสร้างความหมายให้กับความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย และยังทำให้เห็นการผลิตซ้ำของชุดความรู้ นักวิชาการมองว่าวาทกรรมเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศ เป็นเพียง “วาทกรรมย้อนกลับ” หรือ Reverse Discourse ซึ่งเป็นความรู้ และกฎระเบียบแบบรักต่างเพศ คือการที่มองว่าบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้ต้องการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ทางเพศ ในทางกลับกันเพียงนำเอากฎเกณฑ์ที่เคยถูกกดทับมาใช้เป็นยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวทางสังคม (นฤพนธ์ ด่วงวิเศษ, 2560) อย่างไรก็ตามแนวคิดของฟูโกต์ไม่สามารถวิเคราะห์การเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านเรื่องเพศได้ทั้งหมด หากแต่นำมาวิเคราะห์ถึงการเมืองอัตลักษณ์ที่มีความซับซ้อนที่อยู่ในตัวกฎระเบียบสังคมผ่านวาทกรรมความรู้ และอยู่ในทัศนคติของผู้คน โดยไม่ใช้การสร้างความหมายใหม่จากสิ่งที่เป็นอยู่ แต่ทำให้เห็นถึงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ประชาชนกับกฎหมายที่ต้องควบคุมตนเอง และไม่ให้คนอื่นมาควบคุม (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2562) การที่จะต่อรองกับระบบโครงสร้างทางสังคม ต้องทำผ่านความรู้ทางความคิด อย่างในการเมืองสังคมไทยมีการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย ที่มีผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนในประเทศ และเป็นตัวแทนในการเสนอปัญหาที่เกิดขึ้น ผ่านรูปแบบพรรคการเมือง และองค์กรเครือข่ายทางสังคม เพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างจากการผลิตซ้ำทางความคิด และในแง่ของการผลิตซ้ำความรู้ระบบคิดแบบเดิมผ่านกฎหมาย หรือนโยบายที่รัฐสร้าง ดังนั้นการสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวกันจึงมีประเด็นเรื่องเพศ และชุดความหมาย การแบ่งแยกในเรื่องเพศเข้ามามีส่วนสำคัญในการปรับโครงสร้าง เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริงตามหลักสิทธิมนุษยชน

บทสรุป

จากการศึกษาความหลากหลายทางเพศต่อการสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวกันในสังคมไทยนั้น แม้ว่าสังคมจะโอบรับความหลากหลายทางเพศที่มีอยู่ในสังคมมากขึ้น และมีการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น รวมถึงความหลากหลายทางเพศถูกหยิบยกขึ้นมามีการศึกษาทางวิชาการ เพื่อให้เห็นถึงการสร้างตัวตน และประสบการณ์

ชีวิตของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงการสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวกัน ในสังคมไทยถึงจะมีคู่รักเพศเดียวกันสร้างครอบครัวในฐานะคู่ชีวิต และสิทธิที่ไต่ยังไม่ครอบคลุมถึงบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่มีคู่รักเพศเดียวกัน การเปลี่ยนผ่านทางสังคมยอมรับความหลากหลายทางเพศมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้เห็นถึงข้อจำกัดของการสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวกันมากขึ้นเช่นกัน ข้อจำกัดด้วยเหตุแห่งเพศ ที่ตามมาด้วยสิทธิพื้นฐานของการจำแนกเพศให้มีเพียงชาย และหญิง แตกต่างจากคู่รักเพศเดียวกัน จึงไม่สามารถใช้สิทธิเหมือนคู่รักต่างเพศได้ ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการใช้ชีวิต หากเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางกฎหมาย สังคมจะยอมรับการมีอยู่ของความหลากหลายทางเพศเหมือนการสมรสของชายและหญิงมากขึ้น รวมไปถึงการกดทับ และการเลือกปฏิบัติจะถูกรังสรรค์ความเข้าใจ และชุดความรู้ใหม่ ทำให้เกิดความเท่าเทียมในสังคมยิ่งขึ้น อีกทั้งเปิดรับความหลากหลายทางเพศต่อการสร้างครอบครัวระหว่างเพศเดียวกันจะถูกรับรองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การเคลื่อนไหวทางสังคมของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศต่อกฎหมายการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน ขอขอบพระคุณ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ที่มอบทุนวิจัยมหาบัณฑิต วช. ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2565 ที่ได้สนับสนุนมอบทุนเพื่อการตีพิมพ์บทความนี้

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ศักดิ์ กล้าปราบโจร. (2562). เพศต้องห้าม: การวิเคราะห์ในเชิงอาชญาวิทยาและวิพากษ์โดยใช้ทฤษฎีเควีย์ร์ถึงความรุนแรงในครอบครัวต่อทายาทชายที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ) ใน สังคมไทย. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ณัฐธัญญา เหล็กกล้า. (2564). การเปลี่ยนแปลงวาทกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในแบบเรียนเพศวิถี ศึกษาจากความผิดปกตีสู่การยอมรับภายใต้พหุวัฒนธรรมที่เป็นเพียงวาทกรรม. *Journal of Language and Culture*, 40(2), 79-95.
- เทิดเกียรติภณช์ แสงมณีจรีนันเดชา. (2562). ความเสมอภาคของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศต่อการสมรส และรับรองบุตรในประเทศไทย: ในมุมมองของนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคม. *Journal of Humanities and Social Sciences, Rajapruk University*, 5(2), 1-18.
- นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (2560). สถานภาพความรู้ในการศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวเกย์. สืบค้นจาก <https://sac-research.sac.or.th/article-detail.php?articleID=58>.
- _____. (2563). แนวคิด เรื่อง “ความหลากหลายทางเพศ” ใน กระบวนทัศน์วิทยาศาสตร์ และ สังคมศาสตร์: The Concept of Gender and Sexual Diversity in Sciences and Social Sciences Paradigms. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา*, 28(3), 312-339.
- ประภาสิริ สุริวงษ์ และ รณภูมิ สามัคคี คารมย์. (2565). ทศนคติและความต้องการจำเป็นต่อร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิตของกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์ รังสิต. *วารสารสหศาสตร์*, 22(1), 106-122.
- พิรภัทร ฉัตรพิบูลย์, ภูเวียง ท้าวเหิม และ วีระนุช แยมี่ยม. (2567). ความหลากหลายทางเพศในมิติประวัติศาสตร์ สังคม มนุษย์. *วารสารจรุบลปริทรรศน์*, 9(1), 1765-1780.
- เพ็ชรรัตน์ ไสยสมบัติ. (2564). การศึกษาทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อการสมรสเพศเดียวกัน. ใน *รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 10* (น. 261-273). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา.
- เพ็ญพรรณ เพื่องฟูลอย. (2562). ความเสมอภาคทางเพศในทัศนะของมิเชล พูโกต์: เพศวิถี. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 3(3), 179-188.

- มิเชล ฟูโกต์. (2554). ร่างกายได้บังการ ปฐมบทแห่งอำนาจในวิถีสสมัยใหม่ [The chapter “Les Corps dociles” from *Surveiller et punir*] (ทองกร โภคธรรม, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2556). บุคคลเพศหลากหลายในระบบกฎหมาย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศ
- สรวิศ ชัยนาม. (2562). ข้อถกเถียงทางการเมืองในประเด็นการแต่งงานของคนรักเพศเดียวกันในแคนาดา. (รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- สุชาญ พันธ์นิยะ. (2562). “ครอบครัวคนข้ามเพศ” จากความผิดปกติและความเป็นอื่นสู่การมีตัวตนและพื้นที่ทางสังคม: บทวิเคราะห์ตามแนวคิดวาทกรรมของ มิเชล ฟูโกต์. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจ และการเมือง*, 8(1), 24-44.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2562). คิดอย่างมิเชล ฟูโกต์ คิดอย่างวิพากษ์: จากวาทกรรมของอัตบุคคลถึงจุดเปลี่ยนของอัตตา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Foucault, M. (1980). *Herculine Barbin: Being the recently discovered memoirs of a nineteenth-century French hermaphrodite*. New York: Vintage.
- _____. (1985). Life: Experience and Science. *Journal of Metaphysics and Morality*, 90(1), 3-14.
- Gordon, C., & Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972-1977*. New York: Vintage.